

איריס נשר
Materia - חומר
אוצרת: רפאלה פראסקרלי

התערוכה של איריס נשר צוללת לתוך היקום של האמהות וליחסים שלו עם נשיות יוצרת ומטפורית המקיימת דיאלוג עם התקופה בה היא מתחוללת.

חומר ואמהות (*maternal and matter*), מושגים שהתפתחו מתוך שורש לשוני משותף בשפה פרוטו-הודו-אירופית (*méh:zētēr*), מעוררים מחשבה על חברה גלובלית עם שאיפתה לשיוויון ורווחה בתוך מסגרת מטריאליסטית מלאת הסתירות. מושגים אלו מזכירים לנו גם את תפקידן של הנשים בתקופה של תמורות ושינויים סוציו-פוליטיים. האמנית, שמוצאת השראה באיקונוגרפיה של האמהות כפי שהתגבשה באומנות הקלאסית, מציעה פרשנות חדשה לקאנון המסורתי באמצעות שזירת חוויתה הפרטית עם זאת של נשים אחרות. צילומים, וידאו, קרמיקה הן זירות חקר לבחינת ההיבט הפוליטי של חוויה ביולוגית אשר גבולותיה אינם מובחנים.

ההשפעה ההדדית בין סוגי המדיום פותחת אפשרות למבט חוזר ונישנה בפיעפוע שבין המרחב האישי לציבורי: יחסי הגומלין עם העולם ספוגים בעומק, בקשב ובפתיחות דיאלוגית לאחר. וזה הדבר שניכר בעבודות הקרמיקה שהאמנית יוצרת כבר שנים רבות. מה שהתחיל כחוויה אינטימית ואישית הפך במרוצת השנים לעשייה משותפת: שיתוף הפעולה עם קבוצת נשים שמערבבות חמרי גלם בתוך אינטראקציה חברתית הפך את הסטודיו של האמנית למקום בו ניתן לצקת משמעות חדשה לרעיונות כמו עיצוב, לישה והקניית צורה. ואכן סדרת כלי הקרמיקה *דומסטיקה* אינה עוסקת אך ורק ביחסים שבין ארכטיפים של המסגרת המשפחתית-ביתית (*של ה-Oikos*), אלא מאפשרת את התהוותו של מרחב חברתי שבתוכו עשייה משותפת מקבלת משמעות של *דאגה וטיפול הדדי*, תוך שימוש בחרסית כבחומר מימטי שמעצב קהילת יוצרים.

ההחלטה לשלב ולערב נשים אחרות, רובן יוצרות - משוררות, סופרות, מוזיקאיות, מחזאיות, מומחיות לאמנות - בתהליכי היצירה האמנותית שלה נמשכת גם אל מחוץ לסטודיו-בית. הסקרנות והקשב לתהליכי היצירה של נשים אלו, כל אחת בתחומה, היוו את הקרקע עליה התהוו מפגשים משמעותיים: הזדמנויות לחקור במשותף את המימדים האינטימיים של ההתגלמות החברתית של כל אחת מהן ולתת להם ביטוי מוחשי.

הדיאלוג הזה, אשר נוכח בצילומים המוצגים כאן בתערוכה, נפרש על גבי מפגשים שקדמו ליום הצילום עצמו ואפשר למעשה הבנייה משותפת של נארכיב צילומי שבכוחו לחשוף זכרונות, מקומות ומבטים. בתוך סט הצילומים, המבויים במובהק עם רגישות קולנועית, הספּרָה הנשית הפרטית מקבלת הקשר ציבורי וסוציו-תרבותי: אנו נפגשים בדימויים שמעוררים תהיות לגבי *הטכנולוגיות של העצמי* שנשים מפעילות בקשר לגורלן הביולוגי, עם סיפורים שהן טוות לתוך העולם בחיפוש אחר הבנה של העצמי ושל הזולת, וכן בצורך שלהן לשמור על מרחק נכון מהתפקיד החברתי תוך הקשבה יצירתית לדחף הפנימי לפעולה.

דיוקנאות הנשים, לצד המילים שלהן, מזמינים את הצופה להרהר בתהליכי משא ומתן הכרוכים סביב האמהות: נוכחותה כמושג פסיכולאנליטי, כשריד של הגמוניה פטריארכלית, כגישה המתנגדת לחלוקה טבע-תרבות וכמכשיר ביולוגי. תמונות העומק מדגימות כיצד הנשיות הופכת למטפורה לעמידות וחוסן שמובלעים בהתמודדות של הסובייקט עם היומוזימי תוך שהוא תלוי ומושהה בין הקשבה לעצמי - נייד ויצירתי - לבין תשוקתו לאינטראקציה חברתית.

בעבודת הוידאו *Healing* שמציגה את המשוררת חדוה הרכבי, ההיעדרות מולידה את הצורך לטפל ולדאוג, לטפח את הזיכרון של מי שכבר אינו נמצא. לגלות שוב את האפשרות לחלוק קשר אישי מתגלה כחוויה הכרחית למחיקת המרחק שנפער בינינו לבין אלו שאנו אוהבים וכבר אינם.

לאחר מותו של בנה ארי בגיל שבע עשרה, איריס נשר יוצרת את עבודת הוידאו *מחוץ לזמן*: על רקע עבודתה של ברברה קרוגר שמזהירה "Who owns that?", האמנית מתעדת את בנה כשהוא מנמנם בטייט מודרן בלונדון תחת השפעת עייפת *מוזיאונים*. בנוסף לתמונה זאת, מוקרנים דימויים נוספים המשחזרים מפה של טקס משפחתי שנקודת המוצא שלו היא תצלום של ארי הילד, עדיין בן חמש, בעת ביקור במוזיאון ישראל בירושלים, והמשכו בארמיטאז' בסנט פטרבורג, בגוגנהיים בונציה, במקבה של ברצלונה, בכנסיית סנטה מריה דל אנימה ברומא, בטריאנלה במילאנו, ובכנסיית סנטה מריה מג'ורה בברגמו. אולם זה התצלום של ארי מהטייט מודרן שמהדהד בצילום שסוגר את ההקרנה ובו מופיע דיוקנה של האמנית עצמה, בתמונה שצילם בעלה אבי לאחר האובדן הטרגי של בנם, על רקע המדרגות המוניומנטליות של הגלריה לאומנות מודרנית ועכשווית ברומא. במרכז הדימוי כתובת גדולה מתוך המלט של שייקספיר "Time is out of joint" – "הזמן חורג ממסלולו".

הילת הקדושה שהמרחב המוזיאלי צבר סביבו מעלה שאלה: מהו הדָבָר (*Legein*) שמרחב ציבורי זה מבטא בתקופתנו? *מחוץ לזמן* החלה את דרכה כתערוכת יחיד במערך התערוכות *זמן דיוקן I* שהוצגו במוזיאון הרצליה לאמנות עכשווית באצירתה של ד"ר איה לוריא, ואילו בעת *מחוץ לזמן* יוצרת מגע עם הנשים של *חומר* ומזמינה אותנו לתהות גבי תפקידם של האמנות, של המוזיאון ושל המרחב הציבורי. במסגרת המוסכמות התרבותיות הגלובליות שמוסדות אמנות ציבוריים ופרטיים מקיימים ומנציחים, הרגישות למימד החברתי של הקיום מקבלת משמעות אוניברסלית: היכולת ליצור שיח פנימי מטעם מוסדות אלו, תוך נטילת האחריות על שימור הפרגמנטים של הקיום ועל ידי מתן הכוונה ודגש על סוציאליזציה, סולידריות, אנושיות, רגישות והקשבה, תוכל לקדם את תהליך הבקרה של הפרויקט הקולקטיבי. זהו האופן שבו נוצר תהליך חברתי פורה.

מאורו מאגאטי כותב בקשר לכך כי "רעיון הפוריות (*Generativity*) מאפשר לקיחת צעד נוסף קדימה בתהליך שכבר החל אך טרם הושלם. הפעולה הפוריה, שמצד אחד אינה נופלת לפאבסיביות אך מצד שני איננה אקטיבית באופן מלא, מכירה ונותנת ערך לרצון היצרני של הסוביקט. היא דורשת ממנו נכונות להיות מושפע ולקחת חלק בתהליך שלא רק שלעולם אינו נמצא תחת שליטתו המלאה, אלא הוא גם קודם לו בזמן וימשיך אחריו. מי שיוצר יודע שהוא אינו אדון המציאות, הוא מכיר כי אין ביכולתו לעשות כל מה שירצה, וכי אין הוא אלא חלק משלם גדול ממנו, חלק מהיסטוריה שקודמת לו ומתנאים שמגבילים אותו...".

החוויה, הבחירה, ההזדמנות של האמהות להוליד (*To generate*) הפכה למטאפורה של חברה, מוסד, קהילה ופרט שמקבלים בברכה ומשמרים כל מה שמגולם בו ערך מבחינה סובייקטיבית וקולקטיבית. מטאפורה שמתורגמת בשאיפתה של האמנות לשמר בזמן את המשמעות עצמה של להיות בחיים. מעבר להיותו אפשרות של סעד סימבולי וממשי למטריאליזם, החומר המחולל בידו של היוצר מסמן את עקבותיה של החוויה היחידה אשר בכוחה לגבור על החיים עצמם – אהבה.